

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ЛОГІЧНИХ ІГОР ТА ЗАДАЧ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконала: студентка 09-241М групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми «Дошкільна освіта»
Звягінцева Анастасія Олександрівна
Керівник к.пед.н. Цюпак І.М.
Рецензент

Івано-Франківськ, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку	7
1.1. Наукові дослідження з проблеми інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.....	7
1.2. Засоби інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку ...	16
РОЗДІЛ 2. Методичні засади формування логічних операцій дітей дошкільного віку засобом логічних ігор	25
2.1. Визначення рівня сформованості логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку	25
2.2. Інтелектуально-розвивальне значення логічних ігор та задач для дітей старшого дошкільного віку.....	34
РОЗДІЛ 3. Аналіз експериментального дослідження	39
3.1. Аналіз результатів контрольного етапу експерименту.....	39
3.2. Рекомендації з формування логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку засобом логічних ігор та задач.....	43
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

Актуальність проблеми дослідження. Впровадження соціальних послуг у сфері освіти відображає потребу суспільства у підготовці кваліфікованих фахівців, здатних до продуктивного мислення.

Основною ідеєю в наданні освітніх послуг є оволодіння універсальними способами навчальної діяльності, які здатні створити необхідні умови для самостійного та успішного набуття дітьми нових знань, умінь і навичок через формування навчальних компетентностей. Важливо зазначити, що до базових універсальних підходів в освітньому процесі належать логічний та когнітивний підходи.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває вимога якісно нового рівня розумового розвитку підростаючого покоління в різних етапах навчального процесу, зокрема й на етапі дошкільної освіти. Якісно новий рівень знань, умінь, навичок і способів розумової та практичної діяльності є результатом активної пізнавальної діяльності дітей, а не пасивного розпізнавання запропонованого пізнавального матеріалу. Цей рівень досягається шляхом відходу від установки на репродуктивне відтворення знань і переходу до організації продуктивного пізнання, яке досягається через перехід до організації продуктивної розумової діяльності дитини, до диференційованої програми індивідуального розвитку та зовнішні накопичувачі пізнавальних процесів Внутрішня моральна та свідомо організація.

Дослідник, такий як Жан Піаже враховував вікові особливості розвитку дітей, зазначав, що саме в дошкільні роки закладаються основи уявлень і понять для більш успішного розумового розвитку дітей. Вчений Жан Піаже експериментально довів, що здатність до абстрагування, узагальнення та формування ранніх форм мислення розвивається саме в дошкільному віці. Ідея єдності свідомості та діяльності лежить в основі твердження, що особистість людини формується в процесі діяльності.

У психології «основою психічного розвитку є когнітивні структури суб'єкта», а розвиток цих структур підпорядковується законам диференціації, переходу від загального до часткового, від синхронних до внутрішньо розподілених форм мислення це питання досліджувала Елізабет Спельке.

Враховуючи важливість наукового доробку дослідників Ж. Піаже, Л. Виготського, І. Сеченова, М. Поддикова і Н. Підгорецької, у вирішенні проблем психічного розвитку та організації розумової діяльності дітей дошкільного віку, актуальним залишається пошук ефективних шляхів розвитку розумової діяльності в умовах оновлення змісту дошкільної освіти.

Науковці такі як, Ерік Еріксон, Карл Роджерс, трактують розвиток як «особливу властивість суб'єктивної форми існування, яка полягає в здатності ставати суб'єктивною істотою і досягати найвищого рівня в процесі становлення суб'єктивної істоти». Дж. Дьюї писав свого часу: «...слово «логічний» є синонімом тотальності. Інтелектуальна мета - єдина мета, яка є логічною в цьому сенсі. Це встановлення єдності думки».

Обґрунтування умов навчання організації розумового процесу розвитку у дітей дошкільного віку виконання логічних завдань розглядається науковцями такі як Лев Виготський, Жан Піаже, Наталія Менчинська, не через окремі види логічних ігор та завдань, а через універсальний підхід. Тому в теорію і практику дошкільної освіти необхідно включати систему логічних ігор та завдань як засіб розумового розвитку дітей в освітньому середовищі дошкільних навчальних закладів.

Тема кваліфікаційної роботи (проєту) розроблена в межах науково-дослідної теми кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Педагогічного факультету Херсонського державного університету «Психолого-педагогічна підготовка фахівців дошкільної та початкової освіти в умовах кризових викликів суспільства».

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання системи логічних ігор та завдань як засобу розумового розвитку дітей.

З огляду на поставлену мету, було визначено **завдання дослідження**

1. Розкрити теоретичні основи інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.
2. Визначити рівень сформованості логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку.
3. Обґрунтувати інтелектуально-розвивальне значення логічних ігор та задач для дітей старшого дошкільного віку та експериментально перевірити ефективність їх використання.
4. Розробити рекомендації з формування логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку засобом логічних ігор та задач.

Об'єкт дослідження – організація освітнього процесу з дошкільного віку.

Предмет дослідження - інтелектуально-розвивальний потенціал логічних ігор та задач у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

Методи педагогічного дослідження. У ході дослідження використано такі методи теоретичного аналізу (психолого-педагогічне вивчення проблеми); обсерваційні методи (педагогічне спостереження за діяльністю дітей в освітньому процесі, тестування дітей старшого дошкільного віку (шкала Д. Векслера для дослідження інтелекту дітей (WISC), анкетування вихователів); практичні методи (аналіз дитячої діяльності, узагальнення педагогічного досвіду); методи кількісної, якісної та статистичної обробки результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна дослідження: визначено основні компоненти розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку та з'ясовано вплив логічних ігор і завдань на розумовий розвиток дітей; визначено змістові

та структурні характеристики логічних ігор та завдань як засобу розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку; обґрунтовано теоретичний підхід до визначення педагогічних умов використання логічних ігор та завдань для розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Практична значущість дослідження: складено педагогічну діагностику розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку, що включає логічні ігри та завдання; розроблено систему логічних ігор та завдань, яка довела свою ефективність в організації процесу розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні положення, практичні висновки, результати дослідження обговорювалися під час виступу на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти педагогічного факультету Херсонського державного університету та на науково-практичній конференції «SCIENCE AND SOCIETY: MODERN TRENDS IN A CHANGING WORLD» (28-30 жовтня 2024 року Відень, Австрія) у виступі «**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**».

Структура дослідження: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Наукові дослідження з проблеми інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку.

Питання, пов'язані з інтелектуальним розвитком дітей різних років перебуває в центрі уваги філософських, соціологічних, психологічних та педагогічних досліджень. Процес розвитку логіки людини та збагачення її розумового потенціалу є одним з найважливіших питань, що обговорюються вченими на рівні теорій моделей штучного інтелекту.

Одним з найважливішим завданням теперішнього навчального процесу для дітей дошкільного віку є розвиток розумових умінь, які дозволяють їм без зайвих складнощів засвоювати нові завдання. Інтелектуальний розвиток дітей «Педагогіка: факти та перспективи» включає широке коло взаємопов'язаних завдань, вирішення яких визначає готовність дитини до шкільного навчання. Отже, у дітей дошкільного віку необхідно формувати правильні уявлення про факти що їх оточують, розвивати їхню допитливість, пізнавальні інтереси, процеси мислення, уяву, пам'ять і мовлення, стимулювати оволодіння.

Такі відомі психологи, як Ж. Піаже, Л. С. Виготський, І.М. Сеченов, М. М. Поддиков і Н. А. Підгорецька підкреслюють, що велике значення для розвитку логічного мислення має участь дітей у свідомій діяльності та практичне застосування внутрішніх розумових дій. Крім того, Ж. Піаже вважав розвиток мовлення дітей важливою складовою логічного мислення, оскільки основні і характерні якості предметів і явищ стають доступними тільки після вокального етапу. Запорукою успішного навчання і виховання вважає розвиток логічного мислення старших дошкільників І. Любченко, яка доходить висновку, що розвиток мислення дошкільників забезпечується узагальненням і комплексністю в

практичній діяльності, а також засвоєнням методів інтелектуального навчання. сама діяльність. Автор зазначає освітні умови розвитку мислення дітей старшого дошкільного віку: забезпечення гармонійного поєднання мотиваційного та діяльнісного компонентів; демократичний стиль виховання; розвивати мисленнєву діяльність, що сприяє порівнянню, узагальненню, аналізу під час роботи з романами, організації спостереження, спеціальних занять [30].

Етап розвитку мислення на основі конкретних уявлень завершується появою розуміння того, що при зміні об'єкта одні властивості зберігаються, а інші змінюються (наприклад, зміна форми не змінює кількість пластифікатора, переливання води з вузької ємності в ширшу не змінює кількість води). Цей процес займає сім-вісім років, і діти вже здатні міркувати, доказувати, співвідносити декілька точок зору і знаходити об'єктивну істинну. Діти пізнають світ емоційно і чуттєво, і переважно лише на поверхні і те, що вона може зрозуміти. Однак педагогам дошкільних навчальних закладів слід враховувати, що початкові знання стають базовими і зберігають своє значення в майбутньому, і не слід спрощено розуміти інтелектуальний розвиток дітей раннього віку. Протягом перших років життя діти вчаться не лише накопичувати враження, а й розширювати свій сенсорний досвід та орієнтуватися в навколишньому світі. Ці знання, образно кажучи, ніби розкладаються на полиці. Така послідовність значною мірою залежать від учителя, які керують вибором змісту та доборою, як розвивати когнітивні навички та активності [32; 25].

У дошкільному віці формуються основні основи навчальної діяльності. Як підкреслював Д. Ельконін, результатом навчальної діяльності є зміна в самій дитині, в її інтелектуальному розвитку. Інтелект - (сприйняття, розуміння, розум) - розумові здібності людини: здатність орієнтуватися в навколишньому середовищі, повноцінно відображати і перетворювати його, мислити, пізнавати, більше пізнавати світ статево і

набувати соціального досвіду, здатність вирішувати завдання, приймати рішення, діяти розумно та прогнозувати. До структури інтелекту входять такі психічні процеси, як сприйняття, пам'ять, мислення та мовлення. На думку Л. Бойовича, Л. Венгера, О. Запорожця та І. Фрейдіна, розвиток інтелекту залежить від вроджених здібностей, можливостей мозку та соціальних факторів, таких як позитивний досвід роботи та життя: «Розвиток інтелекту є функцією здатності мозку сприймати та запам'ятовувати «головне завдання розумового виховання полягає в оволодінні способами розумової діяльності: вмінні порівнювати предмети і явища, знаходити відмінності та подібності, вибирати суттєве, встановлювати зв'язки, вміти міркувати, доходити певних висновків» [27, с. 6].

Тому завданням психоосвіти вважається формування всебічно розвиненої дитячої особистості, різноманітних здібностей дошкільника, його розумової активності, самостійності та установки на творчість у всіх видах дитячої діяльності. Основна мета психоосвіти - підвищити загальний рівень розвитку дитини дошкільного віку, тобто підготувати її до школи, праці та життя. Цю точку зору поділяють, зокрема, Л. Венгер та О. Дяченко, тоді як П. Блонський вбачає мету інтелектуального виховання у розвитку мислення дитини. Якщо Л. Бенгель та О. Дяченко вбачають завдання інтелектуального виховання у підготовці дошкільника до школи, засвоєнні знань, умінь і навичок, то П. Блонський акцентує увагу на пізнавальній активності дитини, її самостійності, творчості, готовності до праці та навчання. Йдеться не лише про набуття та розвиток знань, а й про формування інтелектуальних умінь дітей (наприклад, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, порівняння тощо). Інтелектуальні навчальні завдання можуть бути вирішені з дитячої діяльності. «Дитина не тільки об'єкт, але й суб'єкт виховання, і у двобічному процесі виховання дитина – сторона активна» [34, с. 24].

П.Блонський вважав що, діти повинні бути поміщені в середовище, де вони хотіли б працювати. Для цього необхідно створити в дитячих садках умови, які сприятимуть формуванню самостійності у використанні набутих дітьми знань. Погляди вчених дуже близькі до сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти – «навчати вчитися». Отож, можна зробити висновки, що завдання психоосвіти дітей дошкільного віку полягає в наступному. Вони полягають в: Формування перших пізнавальних інтересів; культура розумової діяльності; розвиток навичок самостійної пізнавальної діяльності; формування елементарних знань про предмети, процеси та явища навколишнього світу; розвиток розумової діяльності (дитячого мовлення, пізнавальних процесів, способів розумової діяльності); участь дітей у розумовій діяльності та готовність до школи[32].

Психічний розвиток дитини триває все життя. Багато психологічних досліджень показали, що «інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку вищий, ніж дітей старшого віку» [27, с. 40]. Особливості психічної діяльності дітей певного віку мають велике значення для психоосвіти: - підвищується довільність пізнавальних процесів, розвивається здатність до довільного відтворення в розумовому процесі запам'ятовування, свідомого зміщення свідомості в спостереженні. Розвиваються довільні форми уваги і поступово змінюються мотиви розумової діяльності. У дошкільному віці основний мотив розумової діяльності дитини пов'язаний з її інтересом до гри та результатів продуктивної діяльності (навчання, дослідження, малювання тощо). У старшому дошкільному віці двигуном розумової діяльності починає формуватися пізнавальний інтерес. Отже, мета формування навичок інтелектуальної діяльності протікає в наступних напрямках:

а) формування основної системи розумової діяльності (аналіз, порівняння, узагальнення тощо), розвиток пізнавально-сенсорних процесів, поступове поглиблення аналізу, розширення узагальнення,

розвиток мети та ін. б) сформованість, систематичність, самостійність і ефективність загальних способів розумової діяльності в) загальні способи чуттєвого сприйняття, тобто сенсорного дослідження предметів г) формування загальних сенсорних способів дослідження предметів г) розвиток мовлення як одного з основних компонентів розумова діяльність дитини. Розумове виховання - це багатогранний Процеси, спрямовані на покращення розумового розвитку. дітей. Розумовий розвиток дітей дошкільного віку наявність комбінації обох певних найпростіших знань і навичок, розвиток психічної діяльності (пізнавальних процесів і здібностей) на належному рівні, появу початкових пізнавальних процесів і допитливості, елементів самостійності, що сприяють автентичному навчанню майбутніх школярів.

Основними проблемами психічного розвитку дітей це розвиток свідомості та мислення. Цей розвиток заснований на формуванні різних видів розумових дій, які дозволяють дитині орієнтуватися в навколишньому світі, здобувати знання і вирішувати різноманітні завдання, що виникають під час її діяльності. Основним видом діяльності дошкільнят є гра. У старшому дошкільному віці освітня діяльність набуває все більшого значення. Наприклад, музична діяльність - спів, слухання музики, рух в такт музиці; Художня діяльність – скульптура, малювання, практична діяльність, конструювання; Заняття спортом - рухливі ігри, фітнес; види праці - самообслуговування, робота по дому, ручна праця, праця в природі. Навчання дітей певним знанням на уроці має базуватися на власній поведінці дитини по відношенню до того, що дитина навчилася. У класі слід широко використовувати ігрові методи навчання. Створюйте ситуації, в яких діти намагаються знайти відповіді на конкретні запитання тренера та використати отримані ідеї в нових ситуаціях.

У старших вікових групах дошкільних закладів на розумові розвитку дітей починають впливати більше складні форми ігрової та

активної діяльності . Однак основним потоком розумового розвитку дітей поступово стають знання та навички, які діти набувають у процесі природного навчання, рідної мови та лічби, важливо також відзначити, що діти отримують багато інформації від своїх батьків, з радіо і телебачення та з власних спостережень, що може призвести до формування думок, які не обов'язково є обґрунтованими. Дитячі ігри, малюнки та вироби все частіше відображають певні ідеї в послідовній і точній формі. Зміст ігор також стає складнішим і різноманітнішим. У процесі творчості формується дитяча уява і з'являється елемент творчості, заснований на переробці життєвого досвіду.

Дитяче сприйняття продовжує вдосконалюватися з подальшим розвитком продуктивної діяльності, стаючи більш розрізнявальним та аналітичним. Діти старшого дошкільного віку можуть не тільки бачити предмети, а й розкласти цілий об'єкт на певні частини. До прикладу, підбираючи елементи кубика або мозаїки, створити заданий візерунок у вигляді контурного малюнка.

Дошкільна освіта має свої особливості, зумовлені віком і проблемами психічного розвитку дитини. Мислення дітей старшого дошкільного віку є насамперед образним, і саме образне мислення необхідно розвивати в дитячому садку в першу чергу. Основою навчання в цьому віці має бути організація поведінки дітей по відношенню до навчальних об'єктів, з тією лише різницею, що попередня поведінка спрямована на конкретні об'єкти, а подальша - на різноманітні схеми і моделі, які наочно виражають основні властивості, взаємозв'язки і відношення навчальних об'єктів і явищ. Нижче наведено найпоширеніші види дій. Абстрактним словесним міркуванням не повинно бути місця в класі. Це справедливо і тоді, коли дітей навчають як математичним, так і фонетичним навичкам.

Педагогам необхідно пам'ятати, що, впроваджуючи інноваційні програми дошкільної освіти для вирішення завдань інтелектуального

розвитку, можна наповнювати заняття конкретним змістом. Інтелектуальні здібності формуються поступово, не на фронтальних заняттях, а у активному та самостійному повсякденному діяльності, де діти мають шанс замислитися над своєю поведінкою, щось стверджувати, а щось ставити під сумнів.

У цьому випадку вчителю відводиться роль співучасника дитячих вигадок, який повинен не поспішати показувати, як розв'язати задачу, а повинен розумно і тактовно підтримувати дитину на її шляху самостійного дослідження. Зміст таких занять з дітьми досить складний, але в той же час вони необхідні для поступового і систематичного формування базових інтелектуальних навичок, які в свою чергу стануть основою для подальшого розвитку. Тому важливим елементом розвивального простору в дошкільному навчальному закладі має бути ігroteка розвиваючих ігор, завдяки якій кожна дитина, незалежно від рівня її розвитку та статусу, фізичного та психічного здоров'я, кожен зможе максимально розкрити свій потенціал. Робота ігroteки спрямована на формування інтелектуальних якостей особистості, а саме: - швидкості, злагоженості, логіки, критичності; - точність внутрішнього мовлення; - швидкість і послідовність сприйняття; – обсяг і розподіл уваги; - точність і потужність пам'яті; - орієнтуюча мотивація до знань тощо. [32;3].

У дитячому садку оволодіння фонетичним аналізом слів, рахуванням і розв'язуванням задач - не самоціль, а лише засіб для ознайомлення дітей з відповідними сферами дійсності. Працювати з матеріалом необхідно схематично, щоб діти розуміли математичні відношення і звукові зв'язки в словах і могли вільно переміщатися між цими зв'язками. Систематичні заняття на заняттях поступово призводять до довірливості пізнавальної діяльності дітей. Вони набувають здатності керувати своєю увагою, свідомо запам'ятовувати і повторювати матеріал. Пізнавальна активність дітей пов'язана з низкою інших аспектів їхньої поведінки: інтерес не тільки до результату, а й до різних способів

виконання завдань, прагнення навчитися їх виконувати, здатність оцінювати успішність своїх дій (самооцінка) і вміння виявляти і виправляти помилки (самоконтроль). Іншими словами, всі ці риси у шестирічної дитини тільки формуються, вони ще не завершені і нестабільні. Це означає, що має бути певний світогляд, запас конкретних знань з точки зору розуміння базових законів. «Якщо інтелектуальне виховання дитини починається з моменту народження, вона, безсумнівно, стане освіченим і здоровим розумом», - І. Сікорський, славетний педагог 19 століття, психолог, психотерапевт і київський професор [16]. І. Сікорський стверджує, що все, що раніше засвоєно, на вимогу Показником інтелектуальної освіченості він вважав уміння знаходити його в пам'яті. У інтелектуальному розвитку дітей раннього віку дуже важливе значення має мовлення. Рідна мова повинна вивчатися перед іноземними мовами. Завданням «внутрішнього навчання» є ознайомлення зі змістом і значенням мови.

Мова повинна пояснюватися за допомогою жестів, міміки та інтонації, а зачатки виразного мовлення повинні засвоюватися мімічно. Вивчення мови починається в ранньому віці і триває до 14 років Для забезпечення всебічного інтелектуального розвитку старших дошкільників необхідно розвивати багато ігрових і продуктивних форм діяльності. На заняттях навчальні завдання повинні займати лише частину відведеного для цього часу, решту часу слід приділяти дидактичним іграм, фізичним вправам і вільному виконанню продуктивних завдань. Побудова виховної діяльності – одне із завдань, яке необхідно вирішувати в школі.

Постановка запитань, судження, розпізнавання та виконання завдань, зміст і формат гри, характер спілкування з дорослими та однолітками тощо. Інтелектуальний потенціал дітей дошкільного віку дуже високий. Діти можуть успішно засвоювати не тільки зовнішні та наочні характеристики предметів і явищ, а й їх істотні внутрішні зв'язки і

відносини в цей період формується здатність до абстрагування, узагальнення та ранніх форм міркування. Окрім умов навчання та виховання, не менш важливими є умови соціального розвитку, що існують у сім'ї та дитячих будинках-інтернатах. Для того, щоб позитивно впливати на психічний розвиток дітей, підтримувати їх позитивні якості та коригувати негативні, необхідно враховувати індивідуальні особливості особистості. [32].

Мислення - це розумовий процес самостійного дослідження та пошуку нового, тобто процес аналізу та інтеграції дійсності, опосередкування та узагальнення відображення дійсності, а також висновки про дійсність як результат «практичної діяльності та досвіду». [23;35]. З народження діти вчаться сприймати навколишній світ і виробляють певне ставлення до нього. Сенситивний дошкільний вік відіграє особливо важливу роль у майбутньому інтелектуальному житті дітей, оскільки закладає основу для їх інтелектуального розвитку. Вчені класифікують види мислення так: - інтуїтивно-операційне - теоретичне; - переносно - практично; - словесно-логічне - творче [23;30;36]. Діти дошкільного віку також набувають елементарних навичок класифікації предметів і явищ [30;21]. Класифікація - це групування об'єктів за подібністю. Це більш складна розумова діяльність, ніж планування, і тому відбувається пізніше в розумовому розвитку дошкільників. Діти навчаються навичкам і навичкам створювати творчі малюнки та уявлення, а також розвивають здатність створювати макети та моделі на основі ідей розміру та площі. Наприклад, дошкільнята можуть будувати будиночки та інші споруди з трикутників і квадратів. Конструктивна гра важлива в цьому віці, оскільки вона дозволяє дітям розвивати відчуття простору, об'єму, розміру та форми. [23].

Отже, дослідження когнітивного розвитку дітей дошкільного віку спрямовані на вивчення процесів когнітивного розвитку дітей у віці 3-6 років. Основними напрямками досліджень є: психологічні чинники:

Дослідження зосереджені на ролі когнітивних процесів (пам'ять, мислення, увага) у розвитку інтелекту. Важливу роль відіграє також емоційна сфера, яка впливає на когнітивну активність.

1.2. Засоби інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку

У взаємодії особистісного та академічного компонентів навчання найважливішим орієнтиром дошкільної освіти має бути процес розвитку дитини. Однак не слід забувати, що розрив між ними не є випадковим. У цьому контексті важливими є два питання: гуманізація освіти. Тобто перехід до педагогіки розвитку, педагогіки особистості, і завдання підвищення індивідуального усвідомлення людського досвіду у зв'язку з інформаційними потоками.

Мислення - процес вирішення проблеми, що виражається в переході від умов проблеми до досягнення результатів. Це найвищий пізнавальний процес і форма творчого відображення людиною дійсності. «Це особливого роду розумова і практична діяльність, що передбачає включення до неї дій і операцій перетворюючого й пізнавального характеру» [39, с. 159].

Готовність вчителя здійснювати математичний розвиток дітей пов'язана, з одного боку, з рівнем логіко-математичних знань, у тому числі загальних і спеціальних педагогічних знань, а з іншого боку, з підготовкою спеціальних навичок. На мою думку, художня мова не тільки приносить радість і допомагає дітям засвоїти, запам'ятовувати та описувати знання, але й сприяє розвитку мислення та мовлення, стимулює пізнавальну діяльність дітей, тренує увагу та пам'ять. Як метод, що сприяє засвоєнню знань, він може бути широко використаний у роботі з дітьми дошкільного віку для виховання спостережливості та закріплення відповідних конкретних знань, відповідних потребам будь-якого віку. Застосування художньої мови не тільки зацікавлює дітей, але

й сприяє розвитку логіко-математичного мислення, формуванню економічних понять та життєвих навичок [28, с. 133].

Під час дошкільного віку та дитячого садка (2,5 – 6 років) діти починають розвиватися та освоювати нові навички через гру. Гра заохочує всі важливі сфери розвитку, які включають: соціальний, емоційний, фізичний, комунікаційний/мовний і когнітивний розвиток [8].

Н. Менгінська ефективно досліджує проблему інтелектуального розвитку, спираючись на погляд Д. Богоявленського та Н. Менгінської про те, що інтелектуальний розвиток пов'язаний з двома типами явищ. Перший – це накопичення знань. На цьому наголошує П. Блонський: «З порожньою головою розум працювати не може. Чим більше у вас досвіду та знань, тим більше ви можете судити» [29, с. 37]. В Англії вчителі класифікують різні види ігор. Деякі дослідники розрізняють фізичні ігри, ігри з конструкторськими іграшками, маніпулятивні ігри (настільні ігри, головоломки, головоломки), ігри з використанням природних будівельних матеріалів, ігри з використанням промислових матеріалів (вживаних предметів) і творчі ігри. Інші дослідники пропонують такі категорії: активні ігри (тобто ігри на свіжому повітрі), включаючи воду, пісок і ігри на свіжому повітрі; творча гра (малювання, вирізування, ліплення, вишивка, мозаїка); рухові ігри (з використанням будівельних матеріалів (кубиків), швейних наборів і пазлів); та проблемно-пошукові ігри (твори). Інші види п'єс включають драму, фантазію, пантоміму та рольову гру [37], [38, с. 140].

Педагоги повинні пам'ятати, що, вирішуючи завдання інтелектуального розвитку, можна наповнити заняття конкретним змістом, впроваджуючи інноваційні програми дошкільної освіти. Інтелектуальні навички розвиваються поступово, не в передньому класі, а в активному і незалежному повсякденному житті, в якій діти мають можливість рефлексувати власну поведінку, щось стверджувати або ставити під сумнів. У цьому випадку викладач виконує такі ролі

співучасника дитячого винаходу. Замість того, щоб поспішати вказати шлях до вирішення проблеми, вчитель повинен розумно і тактовно підтримати самостійний шлях пошуку дитини. Зміст таких уроків для дітей дуже складний, але в той же час необхідний для покрокового і систематичне тренування кмітливості дітей. Саме тому важливою складовою Кімнати для вистав повинні бути просторами розвитку в закладах дошкільної освіти. Метою ігroteки є формування інтелектуальних якостей особистості, до яких належать - швидкість, послідовність, логіка та критичність мислення - точність внутрішньої мови - швидкість і послідовність послідовність сприйняття - обсяг і розподіл уваги - точність і сила пам'ять - мотиваційна спрямованість на сприйняття та ін. [42[16]. Суть інтелектуального розвитку - це ступінь розвитку інтелектуальних здібностей, тобто запас знань і розвиток пізнавальних процесів. Він стверджував: «Якщо дитина з самого народження отримує інтелектуальну освіту, вона неодмінно стане освіченою і здоровою людиною» [25]. І. Сікорський був відомим педагогом, психологом, психотерапевтом і професором Києва ХІХ століття [25]. Ознакою інтелектуальної освіченості І. Сікорський вважав здатність запам'ятовувати все вивчене в минулому. Мова дуже важлива для інтелектуального розвитку маленьких дітей. Рідну мову треба вивчати раніше за іноземні. Завдання «внутрішнього навчання» - допомогти їм ознайомитися зі змістом і значенням мови. Мову слід інтерпретувати за допомогою жестів, міміки та інтонації, а основи виразної мови слід вивчати через наслідування. Вивчення мови починається в дитинстві і триває до 14 років. Для забезпечення всебічного розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку необхідно розвивати різноманітні форми продуктивної діяльності. На заняттях навчальні завдання повинні займати лише частину відведеного для цього часу, а час, що залишився, приділяти дидактичним іграм, фізичним вправам і вільному виконанню продуктивних завдань. Побудова виховної

діяльності – одне із завдань, яке необхідно вирішувати в школі. Це постановка запитань, судження, розпізнавання та виконання завдань, зміст і формат ігор, характер спілкування з дорослими та однолітками тощо. Інтелектуальні процеси включають судження, розуміння, міркування та інтелектуальні емоції. Інтелектуальний потенціал дітей дошкільного віку дуже високий. Діти можуть успішно засвоювати не тільки зовнішні та наочні характеристики предметів і явищ, а й їх істотні внутрішні зв'язки і відносини. На цьому етапі формуються перші форми абстрагування, узагальнення, міркування. Крім умов виховання та навчання, не менш важливими є умови соціального розвитку дітей вдома та в навчальних закладах. Щоб позитивно впливати на психічний розвиток кожної дитини, сприяти розвитку її позитивних якостей і подоланню негативних якостей, необхідно враховувати індивідуальні особливості особистості[15].

Наприклад, у грі «Склади візерунок», яка складається з 16 кольорових кубиків однакового розміру, дитина послідовно виконує три типи завдань: 1) скласти з кубиків візерунок за аналогією до наявних прикладів; 2) навпаки: малювання візерунка, такого ж, що утворюють кубики, 3) придумати свої візерунки і викласти їх із кубиків. В результаті цієї гри у дитини розвиваються здібності аналізувати і синтезувати, на цій основі самостійно генерувати нові ідеї [41, с. 9].

Інша гра Б. Нікітіна – «Унікуб», що включає 27 невеликих однакових за розміром кубиків, дозволяє за допомогою оперування останніми сформувати у дитини раннє логічне мислення, що згодом сприятиме успішному освоєнню ним математики в цілому і тригонометрії, зокрема [12].

Видається дуже ефективним дидактичним засобом набір кубиків Н. Зайцева – ігрова розробка, призначена для випереджаючого навчання читання дітей від 2 років за допомогою використання ними «складових блоків» (різнокольорових кубиків з намальованими літерами, розбитими

на склади). Гра природним чином також пов'язана з розвитком у дітей словесно-логічного мислення та запам'ятовування, формуванням у них навичок грамотного письма, значним збільшенням лексичного запасу, виправленням логопедичних недоліків (наслідок постійного промовляння та співання складів) [18, с. 126].

Ж. Піаже [39] зазначав, що логічне мислення базується на зовнішніх фізичних діях. Навчання має бути активним, тому що логічні операції не можуть відбуватися без виконання відповідних дій, а без логічних операцій неможливо отримати повні знання для виконання цих дій. Дія є відправною точкою для розвитку логічного мислення. Піаже також вказував, що діти мають своїх «компаньйонів» [31, с. 347] мислення. Психологічне мислення завжди стикається з двома факторами: біологією та суспільством. З психологічної точки зору, розум усвідомлює сам себе і існує лише тоді, коли він контактує з іншими речами та розумом. Розумова діяльність не завжди раціональна. Дві основні функції розуму - знаходити рішення та перевіряти їх. Перша функція залежить від уяви, тоді як друга функція по суті логічна. Логічна діяльність - це пошук доказів і істини. Найбільш невимушене «мислення» — це гра чи принаймні ілюзія уяви. Це не те, що потребує раціональної перевірки розумом, а те, що обробляється розумом. Крім того, діти фактично не торкаються предметів. Діти граються з предметами і вірять у них, не розглядаючи їх. Потреба перевірки виникає під час конфлікту власної думки з думками інших, породжуючи сумніви та потребу в доказах. Іншими словами, джерелом потреби у перевірці є соціальна потреба вивчати ідеї інших і повідомляти власні ідеї іншим; На думку Ж. Піаже [31], дитячі ідеї егоїстичні [31, с. 351]; І. Сеченова [40, с. 25] поділяє погляди Ж. Піаже і стверджує, що чуттєвий досвід є основою логічного мислення дітей. М'язове відчуття сприяє диференціації рухів дитини і відіграє важливу роль у розвитку перших логічних операцій; Пан Поддиков вважає, що перехід від інтуїтивного мислення до логічного є

складним і активним процесом. Вчений виявив, що діти мають два способи формування уявлень про навколишній світ. Перший спосіб полягає у формуванні уявлень у процесі безпосереднього сприйняття речей, але без фактичного перетворення під впливом природних сил. Другий спосіб полягає у формуванні уявлень у процесі власної практичної перетворювальної діяльності дітей. Другий метод відноситься до області логіки, тому регулярна участь дитини в спеціально організованих заняттях сприятиме переходу до логічних і абстрактних форм мислення [45].

Отже виходячи з вищесказаного, можна сказати, що логічна гра складається з логічних завдань, її основною метою є розвиток логічних структур мислення, а конструюється вона через ігрові завдання, пов'язані з ініціацією гри, ігровою поведінкою та правилами. У цьому дослідженні для визначення змісту поняття «логічні ігри» були використані певні ознаки:

- Визначте наявність схем, трансформацій, когнітивних труднощів, ознак і зв'язків, залежностей і закономірностей;
- відволікання від несуттєвого в грі та акцентування уваги на суттєвих ознаках;
- Оволодіння співвіднесенням, порівнянням, відтворенням, розподілом, групуванням, класифікацією та серіалізацією;
- Мотиваційно-поведінкова спрямованість та результативність ігор;
- Спрямованість на розвиток інтелектуальної ініціативи дитини [46].

Таким чином, логічні ігри виконують функції розумового розвитку більш успішно, коли використовуються в системах, що передбачають варіативність, поступове ускладнення змісту і структури, взаємозв'язок з іншими методами і формами.

Слід також враховувати зв'язок з іншими методами та формами. Логічні ігри та системи завдань повинні розроблятися з урахуванням

двофакторного розуміння логічних завдань. У структурі логічних задач є третій прихований елемент, а саме зв'язок між умовами та вимогами задачі, який потенційно містить розв'язок. А саме такі дії, як аналіз, абстрагування, порівняння, класифікація та маніпулювання властивостями є логічними за змістом, тому їх виконання і є процесом розв'язування логічних задач. Логічні ігри з логічними завданнями представлені через ігрову ініціацію, ігрові завдання, ігрові дії та правила.

Для включення логічних ігор та завдань у навчально-виховний процес дітей дошкільного віку необхідно враховувати такі особливості психічного розвитку дітей:

- Всі психічно-пізнавальні процеси взаємопов'язані.

Оскільки всі психічні процеси взаємопов'язані, матеріал для логічних ігор та завдань повинен бути різноманітним і наочним. Вони дозволяють розвивати пам'ять, сприйняття, мислення, уяву та зв'язне мовлення.

- У дошкільні роки інтенсивно розвиваються форми творчого пізнання (сприйняття, творча пам'ять, наочно-образне та метафоричне мислення, уява). і формується друга сигнальна система - мовлення. Тому важливо забезпечити взаємодію між першою і другою сигнальними системами. Мова викликає яскраву уяву, а уява повинна відобразитися в мові. Дві сторони сигнальної системи, ця взаємодія є основою для розвитку елементів логічного мислення.

- Аналіз розумових навичок важливий для логічної роботи.

Навички необхідні для продуктивної розумової діяльності.

- Аналіз об'єктів, абстрагування властивостей об'єктів, порівняння та узагальнення за властивостями об'єктів, вміння синтезувати, визначати, класифікувати та обговорювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

- Розвиток психічних процесів є багатограним, тому важливо враховувати різноманітність змісту логічних ігор та завдань, можливість

багаторазового використання та поступове ускладнення як самого матеріалу, так і умов його використання.

- Прогресивне ускладнення логічних завдань зі збільшенням кількості абстрагованих ознак, збільшення кількості абстрагованих ознак, практичних і розумових дій дозволяє спрямувати процес розвитку розумових навичок від простих до більш складних і забезпечити перехід від чуттєвого до вербального рівня.

- Предметно-дійова форма і наочно представлені результати вирішення розумових завдань дозволяють регулювати, контролювати і змінювати розвиток розумових навичок через зовнішні предметно-дійові впливи.

- Основами навчання виконанню логічних завдань у дошкільному віці є 1) знання і ставлення до властивостей предметів на рівні узагальнених сенсорних здібностей; 2) розвиток наочно-дієвих, наочно-образних і метафоричних форм пізнання; 3) мовленнєвий розвиток: уміння виражати словами результати виконання практичних і розумових завдань.

Мовленнєвий розвиток: здатність виражати словами результати практичних і розумових дій. Процес розумового розвитку передбачає формування внутрішніх умов для пізнавальної діяльності (самоконтроль, довільність, увага) та її інструментів (зв'язне мовлення). Самоконтроль дозволяє дитині виявляти, аналізувати та виправляти помилки, а також модифікувати свою поведінку в логічних іграх і завданнях. Довільність передбачає активність, самостійність і спонтанність та є проявом суб'єктивного ставлення дитини. Вона є проявом суб'єктивного ставлення дитини до діяльності. Увага забезпечує відповідність пізнання поставленій меті. Розгорнуте мовлення є особливістю способу виконання завдання, що робить завдання усвідомленим.

Узагальнюючи вищезазначене, пропонуємо критерії та показники для визначення рівня розумового розвитку дітей 5-6 років з урахуванням

особливостей процесу та результатів виконання логічних завдань дітей у старшому дошкільному віці.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ЛОГІЧНИХ ІГОР

2.1. Визначення рівня сформованості логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку

Розвиток мислення у дітей старшого дошкільного віку можна описати наступним чином. Поступове розширення змісту мислення, послідовне виникнення Форми і способи розумової діяльності та їх зміни в процесі загального становлення особистості. Водночас у дитини розвиваються мотиви розумової діяльності - пізнавальні інтереси. Логічне мислення розвивається в процесі діяльності протягом усього життя, але на кожному віковому етапі мислення має свої особливості.

За словами М.Г. Тофтлом, логічне мислення - це тип мислення, основними характеристиками якого є чітка визначеність, послідовність, зв'язність і доказовість. Автор зазначає, що визначеність є характеристикою мислення, яка відображає якісну визначеність самого предмета чи явища та їх відносну стійкість у структурі думки; послідовність - це властивість мислення, органічно пов'язана з міркуванням (умовиводом), за якої зміст кожної нової думки за необхідності виводиться з попередньої думки і є правильним. Вважається властивістю логічного мислення; несуперечливість є властивістю правильного логічного мислення і вказує на відсутність міркування, доведення та теоретизування щодо суперечливих або логічно послідовних припущень про тему міркування. Доведеність є характеристикою мислення і вказує на те, що всі думки в міркуванні ґрунтуються на інших думках, істинність яких вже доведена [44].

Навчання міркуванню є одним з найважливіших освітніх завдань. Зміст логіко-математичних аспектів базових компонентів ґрунтується на

таких логічних операціях, як ряд, класифікація, вимірювання та обчислення.

Формування логіко-математичної компетентності у дітей дошкільного віку ефективно здійснюється у спеціально організованих заняттях, спільній діяльності педагога і дитини та самостійній діяльності дошкільників. Оскільки діти дошкільного віку тільки починають засвоювати математичні знання, їхню математичну компетентність бажано не позиціонувати як примітивну, а розглядати як складну і всебічну характеристику логіко-математичного розвитку Л. Зайцева описала трифакторну структуру примітивної логіко-математичної компетентності [5, с. 40]:

- мотиваційний компонент - ставлення дитини до математичної діяльності, пізнавальний інтерес і розуміння важливості математики в житті людей;

- змістовий компонент - засвоєння математичних знань у даній віковій групі відповідно до програми наступного освітнього періоду;

- поведінковий компонент - оволодіння процесуальною, структурованою, контрольною-оцінною поведінкою [43, с. 37-40].

З метою більш ефективного ознайомлення учнів з особливостями логічних блоків можна давати такі завдання

- знайти фігури, схожі за формою (розміром, товщиною, кольором);
- називати кольори фігур (форма, розмір, товщина;
- знайти фігури, схожі за кольором (формою, розміром, товщиною);
- знайти фігури синього кольору (трикутник, червоний, квадрат, великий, жовтий, тонкий, товстий, маленький, круглий, прямокутник) [38].

Тест Дж. Гілфорда «Діагностика соціального інтелекту» (дитячий варіант - адаптований Ю.І. Михайловою). Тест базується на чотирьох субтестах: здатність до прогнозування наслідків поведінки, адекватність вербальних і невербальних висловлювань, розуміння логіки складних

міжособистісних ситуацій і розуміння внутрішніх мотивів поведінки людей. Тест складається з чотирьох субтестів.: «Історії із завершенням», «Групи експресії», «Вербальна експресія», «Історії з доповненнями» [4].

Отже, логічні операції відіграють важливу роль у когнітивному розвитку дитини і є основою для подальшого оволодіння мисленням, навчанням та вирішенням проблем. У старшому дошкільному віці у дітей активно формуються основні Логічні операції , такі як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та класифікація. Визначення цього рівня розвитку є першим кроком в організації підготовки до школи та освітнього процесу.

На основі результатів, отриманих у ході теоретичного дослідження проблеми розвитку логічного мислення у дітей 6-7 років засобами сучасних технологій, було розроблено програму педагогічного експерименту.

Дослідно-експериментальна робота проводилася в лютому-березні 2024 року на базі закладу дошкільної освіти Херсонський ясла-садка №83 Херсонської міської ради . В експерименті взяли участь 40 дітей старшого дошкільного віку. Усіх дітей було поділено на контрольну групу (20 дітей) та експериментальну групу (20 дітей).

Метою констатувального експерименту було визначення рівня розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. Для досягнення мети констатувального експерименту необхідно було вирішити такі завдання

1. Визначити рівень розвитку логічного мислення у дітей віком від 5 до 6 років.
2. Проаналізувати використання сучасних ігрових технологій у навчальній діяльності дітей.
3. Визначити рівень обізнаності педагогів щодо використання ігрових технологій навчання у вихованні дітей дошкільного віку.

З метою дослідження рівня розвитку логічного мислення дітей 5-6 років у закладах дошкільної освіти було проведено низку дидактичних ігор з логічним навантаженням.

На основі проаналізованих досліджень було визначено наступні критерії та показники рівня розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку:

1) Емоційний критерій: показники: рівень зацікавленості дітей у завданні, рівень допитливості під час розв'язання завдання та їхні емоційні реакції під час роботи.

2) Когнітивний критерій: показники: вміння дітей класифікувати предмети за певними ознаками (розмір, форма, вага, положення в просторі); вміння класифікувати предмети за формою, кількістю; вміння обчислювати та вимірювати кількість, розмір та час; вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

3) Критерії діяльності: показники: самостійність у виконанні завдань, прояв творчих підходів у виконанні завдань.

На основі вищезазначених критеріїв та показників можна виділити наступні рівні розвитку логічного мислення дитини.

Високий рівень: Дитина із задоволенням виконує завдання, проявляє інтерес та ентузіазм, наполегливо виконує завдання, незважаючи на труднощі. Вона також вміє рахувати і вимірювати, працювати самостійно, знаходити нові способи вирішення проблем і творчо мислити.

Середній рівень: Може виконувати завдання, відповідаючи на запитання дорослих. Може встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, правильно сортувати і класифікувати об'єкти за чітко визначеними ознаками; з підказкою дорослого може сортувати і класифікувати об'єкти з неоднозначними ознаками. Може виконувати обчислення з використанням допоміжних матеріалів (пальців, паличок, фішок).

Низький рівень: дитина не виявляє інтересу до виконання завдань, працює під керівництвом дорослого, має певні труднощі у встановленні причинно-наслідкових зв'язків навіть за допомогою навідних запитань, може правильно класифікувати та сортувати предмети за 1-2 чітко визначеними ознаками, за нечітко визначеними ознаками не може класифікувати та сортувати предмети, може виконувати обчислення лише з допоміжними матеріалами, може правильно виконувати вимірювання під керівництвом дорослого, завдання носить репродуктивний характер.

На етапі констатувального експерименту дітям контрольної та експериментальної підгруп було запропоновано дидактичну гру «Хто що з'їсть». Метою гри було перевірити вміння дітей логічно мислити, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити правильні й змістовні висновки на основі знань про спосіб життя різних тварин.

Спостереження за поведінкою дітей під час дидактичної гри показали, що діти з високими навичками логічного мислення могли активно і з задоволенням відповідати на питання про те, чому той чи інший корм є єдиним підходящим для тварини, розповідати і показувати, де живе тварина, як ми можемо дістати корм. Міркували про те, як можна допомогти тваринам. Діти з середнім рівнем логічного мислення відповідали на запитання і розповідали про своїх домашніх улюбленців, про те, що вони люблять і хто їх годує. Діти з нижчим рівнем логічного мислення давали прості відповіді на запитання і менш охоче продовжували розмову.

Метою наступної дидактичної гри «Розклади транспортні засоби» було визначити рівень сформованості у дітей уміння розкладати предмети (різні види наземного транспорту) в ряд, обґрунтовувати свою поведінку та висловлювати власні міркування щодо їх практичного використання.

Зі спостережень можна зробити висновок, що діти з високим рівнем розвитку логічного мислення із задоволенням відповідають на запитання про те, які види транспорту існують, розповідають про те, як люди

користуються цим транспортом, міркують про те, куди можна поїхати на цьому транспорті. Діти із середнім рівнем розвитку логічного мислення, відповідаючи на запитання, згадували зовнішні ознаки транспортного засобу, його колір, розмір та кількість людей у ньому. Діти з нижчим рівнем логічного мислення давали прості відповіді на запитання і менш охоче продовжували розмову.

Наступною дидактичною грою була «Наша вулиця», метою якої було закріпити знання про такі геометричні фігури, як коло, квадрат, трикутник і прямокутник; асоціювати конкретні предмети та об'єкти на вулиці з геометричними фігурами як критеріями форми; позначити об'єкти з цими фігурами на малюнку вулиці, на якій вони вирости. Слід зазначити, що діти по-різному підходять до виконання цього завдання.

Так, діти з вищим рівнем розвитку логічного мислення із задоволенням відповідали на запитання про те, які об'єкти вони запам'ятали, ділилися враженнями про те, що їм найбільше сподобалося, обирали геометричні фігури для позначення об'єктів на малюнку та намагалися підібрати їх за кольором і розміром до будівель, які вони бачили на вулиці. Діти з середнім рівнем розвитку логічного мислення відповідали на запитання і співвідносили геометричні фігури як фігури з об'єктами на вулиці. Діти з нижчим рівнем розвитку логічного мислення давали прості відповіді на запитання і були менш успішними в правильному зіставленні геометричних фігур з реальними об'єктами, в результаті чого гра була названа «хаотичною».

Дидактична гра «Порівняння та обчислення» була спрямована на перевірку вміння дітей класифікувати запропоновані об'єкти, виявляти та встановлювати логічні зв'язки, порівнювати їх та визначати, який з них більший. Дітям було запропоновано

Давався кошик з фруктами та ягодами. Завдання полягало в тому, щоб розкласти зелені та жовті фрукти (яблуко, ківі, грушу, персик,

абрикос і апельсин) на дві тарілки і вирішити задачу, скільки всього фруктів, якщо на кожній тарілці є по три фрукти в рівній кількості.

Діти з високим рівнем логічного мислення не намагалися порахувати всі фрукти, а натомість наголошували на тому, що сума 3 і 3 дорівнює 6. Діти із середнім рівнем розвитку наводили арифметичні приклади, але називали загальну кількість фруктів. Діти з нижчим рівнем розвитку навіть не намагалися робити вибірку, а одразу перераховували всі фрукти.

Результати, отримані в експериментальному дослідженні, фіксувалися і виражалися кількісно та у відсотках, таблиця 2.1 та 2.2.

Таблиця 2.1

**Динаміка змін у розвитку логічного мислення у дітей
контрольної групи**

Рівень сформованості логічного мислення	КГ було	КГ стало
Високий	25	25
Середній	45	55
Низький	30	20

Таблиця 2.2

**Динаміка змін у розвитку логічного мислення дітей
експериментальної групи**

Рівень сформованості логічного мислення	КГ було	КГ стало
Високий	25	30
Середній	55	60
Низький	20	10

З метою виявлення особливостей розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку в освітньому процесі дошкільних навчальних закладів було проведено спостереження за роботою вихователів та проаналізовано основні підходи до розвитку логічного мислення у дітей. Слід зазначити, що більшість вихователів використовують традиційні методи розвитку логічного мислення дітей.

Спостереження показують, що кожна умова, яка сприяє розвитку логічного мислення, повторюється з певною частотою протягом усього періоду дослідження. Варто проаналізувати їх більш детально. До педагогічних умов розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку можна віднести забезпечення гармонійного поєднання мотивації та діяльності, демократичний стиль виховання, розвиток мисленнєвих процесів, що сприяють порівнянню, узагальненню, аналізу під час роботи з художньою літературою, організацію спостережень та спеціальних занять.

Основна орієнтація, яку педагоги обирають у роботі з дітьми дошкільного віку, - допомогти їм розвинути логічне мислення і водночас зрозуміти всі зв'язки і залежності навколишнього світу. Особливістю дітей старшого дошкільного віку є розвинена скоординована діяльність різних органів чуття. Тому нам необхідно розуміти, як діти використовують свої вербальні органи чуття.

Вербальний супровід ігрових рухів, розуміння пояснень вихователя в процесі виконання гімнастики, образотворчої діяльності і навіть переодягання.

Розвиток механізмів узгодженої діяльності двох систем передачі інформації є основою для розвитку самостійної поведінки та мисленнєвої діяльності. У повсякденному житті діти роблять судження і висновки, цілком правильні за змістом, доречністю і формою. Діти дошкільного віку висловлюють логічно правильні судження і роблять відносно правильні

висновки і роблять відносно правильні висновки (міркування). Якщо дитині бракує необхідних знань для розв'язання проблеми.

Якщо необхідна інформація відсутня, діти можуть легко маніпулювати нею, використовуючи інші явища, образи або інформацію, з якими вони знайомі. Виникнення виявлених під час дослідження станів показано на діаграмі в (рис. 2.1.).

Таким чином, за результатами констатувального етапу експерименту стало зрозуміло, що сприйманий рівень важливості та емоційної привабливості уроку можна оптимально поєднати для досягнення кращих результатів, якщо вчителі приділятимуть більше уваги мотивації дітей до діяльності. У зв'язку з цим необхідно впроваджувати разом з дітьми систему роботи, яка мотивує дітей старшого дошкільного віку в процесі розвитку логічного мислення.

2.2. Інтелектуально-розвивальне значення логічних ігор та задач для дітей старшого дошкільного віку.

Оскільки ігри для дітей дошкільного віку - це «керована діяльність», то найкращий спосіб розвивати логічне мислення дітей - це ігри, спрямовані на розвиток логічного мислення. Таких ігор існує безліч.

У змістовних іграх і заняттях педагоги заохочують дітей Інтерес до вирішення пізнавальних і творчих завдань у різних формах інтелектуальної діяльності:

- стимулювати інтерес дітей до розв'язанню пізнавальних і творчих завдань у різних видах інтелектуальної діяльності;

- здатність мислити логічно, сприймати, рефлексувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати та переглядати

- довільна увага;

- вміння користуватися мнемонічними прийомами;

- здатність встановлювати математичні зв'язки, закономірності, порядок переходів, взаємозв'язки арифметичних дій, символів і значків, відношення між частинами цілого, числами, величинами тощо.

- творчі процеси пізнання; прагнення виконувати чіткі дії за алгоритмом і самовиражатися через активну, цікаву та змістовну діяльність. Дидактичні ігри спрямовані на формування у дитини прагнення до знань, активного інтересу до нових ресурсів та пізнавальних навичок. [10] .

Розвиток логічного мислення шляхом впровадження в навчальний процес ігор та ігрових вправ. Перевіривши ефективність використання ігор у розвитку математичних здібностей, було вирішено додатково дослідити вплив гри на розвиток здібності дітей, а саме логічне мислення, розвиток мозку.

Усвідомлюючи актуальність питання розвитку навичок, як «Розвиток» Л. А. Венгера, яка фокусується на розвиток розумових здібностей ми дійшли висновку, що недостатньо розвивати навички лише

в спеціально організовані заняття. І нам потрібно створити умови, які сприятимуть підвищенню інтелектуального рівня культури в цілому і логічного мислення зокрема[30].

У ігровій діяльності формуються оптимальні умови для розвитку інтелекту дитини. Володіння вмінням грати в логічні ігри забезпечує дитині високий рівень розвитку процесів мислення.

Між поняттями «навчання» і «розвиток» є приховане протиріччя. У дитинстві навчання і розвиток йдуть рука об руку, і в цьому ніхто не сумнівається. Гра єдина форма діяльності дитини, що в усіх випадках відповідає її організації. Воно ніколи не висуває до нього таких вимог він не міг виконати, і в той же час це завжди вимагає від нього певних зусиль, які пов'язані з а бадьорого, бадьорого самопочуття, а бадьорість і радість є запорукою здоров'я». На жаль, останнім часом природна потреба дитини гратися була перервана дорослими, які бажають її навчити нескінченно, серйозно пояснюючи правила і норми життя. Безперечно, дуже важливо розвивати у дітей розуміння навколишнього світу, навчати їхні специфічні навички: читання, рахунок, вимірювання, обчислення тощо. Але не менш важливо розвивати у дитини уміння логічно мислити, самостійно пізнавати світ: сприймати, аналізувати та синтезувати інформацію, порівнювати навколишні предмети і явища, Робити висновки, виявляти закономірності, узагальнювати, ідентифікувати, систематизувати та класифікувати ідеї та концепції[19].

Мислення дитини дошкільного віку в цілому ще наочно-образне, дитина мислить образами і представництва. Але й у дитини 6-7 років можна розвивати елементи словесно-логічного мислення. Що завгодно предмет, який вивчає дитина, використовує прийоми логічного мислення у своїй пізнавальній діяльності. Успішне навчання дитини в початковій школі за сучасними програмами передбачає високий рівень розвитку мислення, уміння самостійно здобувати, узагальнювати та систематизувати свої знання, творчо розв'язувати різноманітні задачі.

Найважливішим у цьому віці є максимальне занурення дитини в діяльність, бо здібності є динамічним поняттям, вони існують у розвитку, а розвиток здійснюється лише в діяльності, лише в процес активної участі в ньому людини. Ще одна умова – дуже доступне, розвиваюче середовище який має бути відкритим, рухливим, орієнтованим на сферу найближчого розвитку дитини.

Перед початком ігор та вправ слід дати дітям можливість розпізнавати логічні блоки. Дозвольте дітям вільно використовувати їх у різних видах діяльності. За допомогою різних маніпуляцій діти дізнаються, що блоки бувають різної форми, кольору, розміру і товщини. Немає сенсу зосереджувати увагу дітей на слові «блок». Адже в дитячому сприйнятті блоки - це насамперед носії форми, тобто геометричні фігури. Тому у спілкуванні з дітьми доречніше використовувати слово «форма». Пропонуємо наступні дидактичні ігри, розроблені на основі логічних блоків Дьєнеша: «Намісто», «Знайди», «Так чи ні» та «Кола». Уроки в цих іграх майже ідентичні, але зміст і складність завдань відрізняються. Усі логіко-математичні ігри слід розглядати як систему, в якій завдання ускладнюються. Спочатку дітям пропонували запропонувати ведмедику пряник (вибравши жовту фігуру і розподіливши її між іграшками) і формували поняття «щоб». Сніговику давали морозиво (та ж процедура, але з синіми кубиками). Діти не відразу абстрагувалися від властивостей, тобто не відокремлювали властивість від самого об'єкта. Наприклад, припустимо, що поросятко хоче порадувати свого друга і вибирає подарунок. Подарунок має бути жовтого кольору. Діти вибрали всі жовті блоки: «Якого кольору решта блоків?» - «Синій і червоний. Це жовтий?» - запитую я. Діти відповідають: «Ні». «Ну, давайте скажемо, що це не жовтий, а інший колір. Основна мета - навчити дітей розв'язувати логічні задачі на основі властивостей предметів. Від простих ігор на кшталт «знайди однакові за формою та кольором» до більш складних, таких як «ланцюжок», «логічне доміно» та «знайди вихід». При грі з логічними

блоками використовуються символічні зображення, наприклад, 11 карток, які підтверджують, що предмет має певну властивість (наприклад, червоний) або 11 карток, які показують заперечення властивості (наприклад, не квадратний). Маленьких дітей приваблюють логічні блоки через різну поведінку об'єктів.

Під час різних видів діяльності з логічними блоками (наприклад, навчання за певними правилами, сортування тощо) діти розвивають низку розумових навичок, важливих як для підготовки до вивчення арифметики, так і для загального інтелектуального розвитку. До них належать навички аналізу, абстрагування, порівняння, класифікації, узагальнення, кодування та декодування, а також логічні операції, такі як «не», «і» та «або». Спеціально розроблені ігри та вправи з блоками допомагають дітям розвивати базові навички алгоритмічного мислення та виконувати розумові операції. За допомогою логічних блоків діти розвивають увагу, пам'ять та навички сприйняття.

Набір логічних блоків дозволяє дитині перейти від маніпулювання об'єктами з однією ознакою до маніпулювання об'єктами з двома, трьома або чотирма ознаками. Під час різноманітних маніпуляцій з блоками діти спочатку набувають вміння визначати та абстрагувати властивості об'єктів (колір, форма, розмір, товщина), а також порівнювати, класифікувати та узагальнювати об'єкти за кожною властивістю. Потім вони набувають здатності аналізувати, порівнювати, класифікувати та узагальнювати об'єкти по двом властивостям одночасно (наприклад, форма і колір, розмір і форма, товщина і розмір), потім за трьома властивостями (колір, форма і розмір, форма, розмір і товщина, колір, розмір і товщина), а потім за чотирма властивостями (форма, колір, товщина і розмір).

В одній і тій самій вправі можна легко змінювати складність завдання відповідно до здібностей дітей. Наприклад, щоб допомогти Марійці втекти до бабусі з дідусем, деякі діти прокладають стежку від

ведмежого будиночка. Одна дитина прокладає стежку так, щоб блоки однакової форми не були поруч (керуючись однією ознакою), інша дитина прокладає стежку так, щоб блоки однакової форми і кольору не були поруч (керуючись двома ознаками одночасно), а третя дитина прокладає стежку так, щоб блоки однакової форми, кольору і розміру не були поруч (керуючись трьома ознаками одночасно) [1].

Логічні ігри та завдання - це перші інструменти для інтелектуального розвитку старших дошкільнят. Вони сприяють формуванню важливих логічних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та уява. Завдяки ігровій активності діти не позбавлені можливості розробляти нові концепції, а відпрацьовують навички, в тому числі нестандартні рішення, аналізують ситуацію, роблять висновки, встановлюють логічні зв'язки. Це розвиває здатність мислити самостійно, що є основою успішного навчання. Логічні завдання сприяють розвитку творчих можливостей, вмінню працювати зі знаннями і долати труднощі. Вони також зміцнюють довіру до дітей, тому що всі вирішувані завдання є для них невеликими досягненнями. Передбачається, що ігри та завдання забезпечують інтеграцію емоційного та соціального розвитку, і що діти можуть брати участь у діалозі, співпраці тощо.

Отже, використання логічних ігор і завдань в освітньому процесі є ефективним способом підготовки дитини до майбутньої освітньої діяльності та розвитку інтелектуального потенціалу.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1. Аналіз результатів контрольного етапу експерименту

Контрольний етап експерименту проводився з старшими дошкільниками з метою оцінки ефективності системи навчання з використанням сучасних технологій на формування логічного мислення.

Контрольний етап експерименту полягав у наступному:

1. Контрольний зріз для дітей контрольної та експериментальної груп.
2. Оцінка ефективності системи роботи по формуванню логічного мислення засобом логічних ігри та завдань у дітей старшого дошкільного віку.

Контрольна частина проводилася з використанням ігор «Хто що їсть», «Транспортні схеми», «Порівняй і порахуй», «Моя вулиця». Результати оцінювалися за критерії та показники розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку визначені заздалегідь.

З метою валідизації запланованого та реалізованого дослідження з дітьми старшого дошкільного віку були проведені дидактичні ігри з логічним навантаженням та отримані наступні результати: 25% дітей (контрольна група) мали рівень розвитку логічного мислення вище середнього. Відповіді дітей показали, що вони вміють маніпулювати поняттями та покладаються на свою уяву для логічного мислення.

Діти старшого дошкільного віку ще не здатні мислити абстрактно (символічно), відірвано від реальності та наочних образів, але вони можуть формувати повні речення та робити висновки. Вони виконали завдання, розуміючи поставлені запитання, але припускалися помилок, оскільки відволікалися та відволікалися на зовнішні чинники. На відміну від попередніх досліджень, вони давали чіткі відповіді, які були пов'язані між собою в письмовій формі.

Розвиток логічного мислення був нижчим у 30 відсотків дошкільнят контрольної групи. Погано розвинене мовно-логічне мислення призводить до труднощів у логічній поведінці (аналізі, узагальненні, виділенні ключових моментів при формулюванні висновків) та маніпулюванні мовою. Труднощі викликали вправи, спрямовані на перевірку здатності дітей систематизувати слова за певними ознаками, розрізнити загальні та конкретні поняття, узагальнювати функції та абстрагуватися. Слід зазначити, що чим вищий рівень узагальнення, тим краща здатність дитини до абстрагування. Слід зазначити, що діти з низьким рівнем логічного мислення не дуже часто ходили в дитячий сад в період експерименту.

В експериментальній групі були отримані наступні результати: 40% дітей експериментальної групи набули високого рівня розвитку логічного мислення, що свідчить про те, що наші зусилля сприяли розвитку навичок логічного мислення дітей. Відповіді дітей свідчать про їхню здатність маніпулювати певними поняттями та виконувати різні розумові операції на основі уявлень.

На основі уявлень. Діти старшого дошкільного віку легко формували речення та робили висновки на основі отриманої інформації. Вони виконали завдання, розуміючи поставлені запитання. Незважаючи на зовнішні фактори та розбалансованість уваги, вони допускали невеликі помилки. На відміну від попередньої сесії, діти чітко орієнтувалися в поставлених завданнях, пов'язували свої відповіді між собою та оформлювали їх у вигляді самостійних речень.

Десять відсотків дошкільнят експериментальної групи мали низький рівень розвитку логічного мислення. Причиною низького рівня розвитку мовлення та логічного мислення цих дітей були часті пропуски занять під час експерименту. Вправи, спрямовані на перевірку вміння дітей систематизувати мову за певними ознаками, розрізнити загальні та

основні поняття, узагальнювати функції та абстрагувати, викликали у них труднощі.

Результати контрольного експерименту представлені нижче у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Рівень сформованості логічного мислення засобом логічних ігор та завдань дітей старшого дошкільного (контрольна і експериментальна групи), %

Рівень сформованості логічного мислення	ЕГ%	КГ%
Високий	40%	25%
Середній	50%	45%
Низький	10%	30%

Розвиток лінгвістичного та логічного мислення у дітей проходить щонайменше два етапи. На першому етапі вони засвоюють значення слів, пов'язаних з предметами і діями, і вчаться використовувати їх для вирішення завдань; на другому - опановують систему понять, що відображають відносини, і вчаться правилам міркування.

Після гри в логічні ігри та складання ноутбука діти з експериментальної групи виявилися більш емоційно стійкими до стресових ситуацій, менше боялися нових завдань і нових знайомств, а також мали менше труднощів у побудові речень для пояснення своїх відповідей. Вони також не мали труднощів у формуванні речень для пояснення своїх відповідей.

На констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту з дослідження рівня розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку в експериментальній та контрольній групах було виявлено позитивну динаміку в оригінальності поведінки,

розумових здібностях, оригінальності в оволодінні різними завданнями та появі ентузіазму до спільного пізнання нового.

Оцінювання сформованості рівня логічного мислення дітей старшого дошкільного віку та порівняння результатів констатувальних зрізів проводилося за допомогою сучасних методик.

Діаграма 3.1. Динаміка розвитку логічного мислення у дітей старшого віку Контрольна група

Діаграма 3.2. Динаміка розвитку логічного мислення в експериментальній групі старших дошкільнят.

Таким чином, є підстави вважати, що система навчання, що застосовується для підвищення рівня розвитку логічного мислення у дитини, є ефективною системою. Тобто він сприяє розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку. В кінцевому рахунку, діти повинні вміти спостерігати, Слухати, запам'ятовувати і виконувати завдання, поставлені педагогом, і вміти знаходити рішення завдань, поставлених педагогом.

3.2. Рекомендації з формування логічних операцій у дітей старшого дошкільного віку засобом логічних ігор та задач

Результати вивчення науково-методичної літератури та експериментальних досліджень дозволили розробити методичні рекомендації для вчителів і батьків щодо формування логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку на уроках математики.

Логічне мислення формується на основі зорового і образного мислення і є вищим ступенем розумової діяльності людини. Формування логічної сфери-це тривалий і складний процес, що включає високий рівень розумової діяльності, узагальнення знань про навколишній світ і оволодіння процесами логічного мислення, які дозволяють нам досягнути внутрішню сутність предметів і явищ, прихованих від наших почуттів.

Рекомендації педагогам з розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку, основне завдання педагогів в цьому питанні - створити оптимальні умови для розвитку логічного мислення у дітей дошкільного віку, оволодіти прийомами логічної обробки інформації (аналіз, синтез, Абстракція, порівняння, класифікація, узагальнення, серіалізація)., розвивати здатність висловлювати судження та робити обґрунтовані висновки. Для виконання вищевказаних завдань необхідно виконати наступні вимоги:

- Створення позитивної та емоційної атмосфери під час освітніх заходів;

- використання різних навчальних матеріалів (дидактичних, сюжетних, логіко-математичних ігор і розвиваючих вправ, художньої літератури, народних казок, інноваційних методик навчання і т.д.).)

- Впровадження індивідуальної моделі навчання;

- розвиток когнітивних психічних процесів (відчуття, сприйняття, увага, ува, пам'ять, мислення і мова), самопізнання, аналітичні та творчі здібності, а також відповідна самооцінка;;

- Мотивація і стимуляція мотивації.

- Підготовка середовища розробки для цільової аудиторії;

- Активна співпраця з батьками.

Тому рекомендується проводити заняття в дружній і позитивній обстановці, щоб надати учням інформацію в цікавій і зрозумілій формі. Рекомендується поступово представляти матеріал в логічній послідовності. Важливо стежити за процесом розпізнавання і засвоєння нової інформації. При необхідності надайте студентам допомогу, необхідну для вирішення проблеми. Наприклад, якщо ви хочете вирішити аналогічну задачу з невеликим спрощенням, обов'язковою умовою є дотримання принципів розвиваючого навчання. Декомунізація-це стимул для самостійного пошуку і дослідження. Важливо розвивати вміння використовувати отримані знання в реальному житті.

Як свідчить педагогічна практика, доречно подавати теоретичний матеріал разом із практичним та включати елемент інтуїтивної бесіди. У такий спосіб стимулюється допитливість, активність та спонтанність дошкільнят, що сприяє їхній самореалізації, розвивають уміння самостійно приймати рішення у справах. Залежно від освітніх цілей, робота з дітьми може проводитися в груповому або індивідуальному форматах. Експериментальні дослідження показали ефективність роботи в малих групах. У цьому випадку діти об'єднуються відповідно до їхніх

інтелектуальних здібностей та інтересів (диференційований підхід). Враховуючи, що основною діяльністю дітей дошкільного віку є гра, освітню діяльність бажано проводити в контексті гри. При цьому можна стимулювати пізнавальні інтереси, не перевантажуючи психіку дитини, та інтелектуалізувати навчання наступними способами, стимулювання пізнавального інтересу та інтелектуалізація навчання без використання примусових методів. При виборі дидактичних ігор та розвиваючих вправ слід враховувати вікові особливості, інтереси та рівень інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку. Зміст ігор та вправ має зацікавлювати дітей і давати їм емоційне задоволення від їх розв'язання. Розвивальні завдання з математичним змістом слід проводити систематично з ускладненням схем розв'язування. Щоб зробити її більш ефективною, рекомендується включати елементи змагання, такі як (наприклад, «хто швидше збере», «хто швидше вгадає», «хто швидше порахує»). Професіоналізм вчителя відіграє важливу роль у таких процесах. Професіоналізм педагогів відіграє важливу роль в освіті дітей дошкільного віку. Педагоги повинні постійно розширювати свої знання та вдосконалювати педагогічні навички.

У зв'язку з цим доречним буде вивчення нових методик та наукової літератури, відвідування всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, читання публічних лекцій з логіко-математичного розвитку, участь у різноманітних колективних бесідах та дискусіях («Особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку», «Методика формування логічного мислення у дітей дошкільного віку», «Впровадження інноваційних технологій в освітній процес», «Розвиток пізнавальних процесів у дітей дошкільного віку» тощо).

Ефективність освітнього процесу також залежить від уміння педагогів використовувати педагогічні інновації у своїй професійній діяльності:

Набори для складання Lego, кольорові смуги Kuizener, логічні блоки Dienes, мозкові кільця Нікітіна, скидання Монтесорі тощо.

Освітні інновації спонукають дітей до творчої самореалізації, сприяють розвитку їхніх аналітичних здібностей, уяви, фантазії та креативності.

Передумовою для цього є розширення педагогічних методів та педагогічних впливів шляхом впровадження різноманітних розвиваючих ігор, вправ, логічних завдань, проблемних ситуацій та ігрових прийомів.

Особливу увагу слід приділяти стимулюванню пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Дітей слід вчити спостерігати, мислити, досліджувати та експериментувати, а також використовувати предметно-розвивальне середовище для розвитку їхнього інтелекту, допитливості, активності та ініціативи. Навички спостереження, наприклад, діти спостерігають за домашніми тваринами протягом дня, а потім спостерігайте за домашніми тваринами протягом дня, а потім напишіть розповідь про те, що вони бачили.

Різні види творчої діяльності (рукоділья, ліплення, моделювання тощо) повинні бути включені в освітній процес.

Успіх логіко-математичного розвитку дошкільнят старшого віку також залежить від реалізації основних принципів особистісно-орієнтованої моделі навчання, що враховує індивідуальність кожної дитини, і розвитку впевненості в собі. Для неї характерний індивідуально-орієнтований підхід, демократичний стиль навчання і розвитку та партнерство всіх учасників освітнього процесу. Саме партнерство всіх учасників освітнього процесу. Навчання має бути організоване з урахуванням потреб, здібностей та інтересів учнів. Вид діяльності може бути вільно обраний. Для інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку важливим є формування мотиваційного та спонтанного просторів. З цією метою. Слід пам'ятати, що в цьому віці джерелом мотивації є прагнення дитини до самореалізації, а найкращим методом

мотивації є винагорода. Тому процес навчання має бути спрямований на те, щоб дитина досягала позитивного результату за допомогою різних методів заохочення (визнання, винагороди, вербальної підтримки). Успішне навчання підвищує самооцінку. Воно підвищує самооцінку, надає впевненості у власних силах і активізує пізнавальну діяльність.

Формування логічного поля безпосередньо залежить від рівня розвитку когнітивних психічних процесів: сприйняття, відчуттів, пам'яті, уваги, уяви, мови і мислення. Це слід враховувати при розробці методів навчання. Враховуючи, що освітнє мислення засноване на сенсорному досвіді, однією з найпопулярніших ігор для дошкільнят, в яку складно включити гри в освітній процес для розвитку моторики, відчуттів і сприйняття, є "Чарівна сумка". Суть цієї гри полягає в тому, що дітям потрібно описати властивості предметів у мішечку (розмір, товщина, форма), не виймаючи руки з мішечка, аналогічну гру можна проводити з піском. На уроках математики також заохочується використання тактильних карток з різних матеріалів. Для візуального розвитку цікаві завдання на кшталт «Опиши об'єкт». Для слухового розвитку ефективним може бути прослуховування тексту та відповіді на запитання, прослухайте текст і дайте відповіді на запитання за його змістом.

Зорову пам'ять дітей слід розвивати через специфічне розташування та сприйняття таких ознак предметів, як колір, форма, вага та розмір. Слід пам'ятати, що у дітей старшого дошкільного віку переважає зорова пам'ять. Тому дуже важливо використовувати на уроках математики різноманітні наочні посібники (моделі, схеми, пояснювальні матеріали, геометричні фігури тощо). Пам'ять можна стимулювати, вивчаючи вірші або перчитуючи романи та оповідання. Для розвитку уваги рекомендується використовувати такі завдання, на порівняння (наприклад, «Чого більше (менше)?», «Що змінилося на малюнку?», «Яких чисел не вистачає?», «Флот математичної королеви», «Знайди двійки»).

Продуктивність уяви вимагає розширення індивідуального досвіду дітей. Це можна зробити через рольові ігри, дослідження та експерименти. Логічне мислення нерозривно пов'язане з мовленням.

Для розвитку контекстного та монологічного мовлення дошкільнятам можна пропонувати переказувати речення, описувати картинки, висловлювати власні думки про побачене, розкривати суть сюжету або розкривати суть сюжету за картинкою. Ефективним способом розвитку мовного та логічного мислення є навчання дітей складати математичні казки та загадки. Крім того, цей метод позитивно впливає на розвиток уяви, аналітичних і творчих здібностей. Він також позитивно впливає на розвиток навичок. У нашому експериментальному проекті «Весела математика» ми використовуємо такі ігри та завдання для розвитку мовлення:

«Що Сергійко сьогодні робив?», «Коли це було?», «День і ніч», «Що спочатку, а що потім?», «Розкажи про свій розпорядок дня?». Важливим є збільшення словникового запасу через синоніми, антоніми, прикметники, метафори, знайомство з художніми творами, формування вміння розкривати прихований зміст прислів'їв та казок.

Створюючи середовище для розвитку теми, необхідно дотримуватися таких вимог: 1) Воно має бути безпечним.

2) Зміст має відповідати віковим особливостям дітей дошкільного віку.

3) Забезпечувати ігрову, пізнавальну та фізичну активність дітей дошкільного віку, сприяти емоційному благополуччю;

4) Він має складатися з різноманітних предметів та ігрових матеріалів, спрямованих на стимулювання пізнавальної активності та розвиток дитячої творчості (наприклад, логічні блоки Дьенеша, кольорові палички Кюїзенера, набори Монтессорі, перевірочні таблиці Гавриш Н., ігри-головоломки тощо).

5) Трансформувати відповідно до зміни векторів освітньої діяльності.

Виділяйте простір для гри, дослідження, експериментування, спостереження, фізичної активності, відпочинку тощо. Надавати дітям свободу вибору виду діяльності, який найбільше відповідає їхнім інтересам, здібностям і потребам.

До процесу створення середовища для самостійного розвитку доцільно залучати як дітей, так і батьків. Це підвищить позитивне ставлення дитини до процесу навчання. Співпраця з батьками може мати різні форми: батьківські збори, колективний та індивідуальний діалог, круглі столи, опитування, консультації, спільна творчість і спільна діяльність з дитиною. Теми, над якими педагоги працюють з батьками, різноманітні:

«Психічний розвиток дітей дошкільного віку», «Особливості розвитку пізнавальних психічних процесів у дітей дошкільного віку», «Ігрова діяльність як ефективний засіб формування логічного мислення», «Засоби розвитку уваги (уяви, пам'яті, мислення та мовлення) у дітей старшого дошкільного віку», «Робота з конструктором Лего», «Роль художньої літератури у розвитку словесно-логічного мислення дітей». Ефективною формою роботи з батьками є індивідуальні бесіди.

За потреби важливо також окреслити проблеми, на які батькам варто звернути увагу, та запропонувати шляхи їх усунення в домашніх умовах. Важливо, щоб батьки активно співпрацювали в розвивальному середовищі, на святах («В гостях у королеви Математики», «Дивовижна країна Логіки»), на різноманітних освітніх заходах (виставках, виставах, ярмарках), у догляді за ігровим майданчиком та інших видах трудової діяльності.

У *додатку А* подано Поради батькам щодо розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку.

Важливою частиною мотивації дітей до навчання є спільна робота з батьками. Це може бути спільна праця, а може бути організація різноманітних освітніх та розважальних заходів з математичних предметів. Саме організація різноманітних навчальних та розважальних заходів з математичних дисциплін. Таким чином, успішний розвиток логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку залежить насамперед від професійної компетентності вихователів, їхнього вміння створити сприятливий психологічний клімат для групового навчання дітей та вміння грамотно організувати освітній процес.

Отже, вміння організувати освітній процес з урахуванням його принципів: особистісної орієнтації, здібностей, диференціації та інтеграції. Також важливим є родинне виховання, батьківська просвіта та активна участь батьків у освітньому процесі.

ВИСНОВКИ

Результати за темою «Потенціал інтелектуального розвитку логічних ігор та завдань у роботі з дітьми дошкільного віку» є наступними.

Реалізуючи мету дослідження, було теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність використання системи логічних ігор та завдань як засобу розумового розвитку дітей й вирішено такі завдання:

1. Розумовий розвиток дітей дошкільного віку є фундаментальним етапом у становленні їхньої особистості та змінює їхню здатність до навчання і розпізнавання нової інформації. Основні теоретичні аспекти теми визначають ключові фактори, такі як вплив навколишнього середовища, важливість гри, роль дорослих у навчанні та особливості психічного розвитку на різних етапах. Велика увага приділяється ролі когнітивних процесів (сприйняття, мислення, уяви та пам'яті), які допомагають дітям адаптуватися до зовнішнього світу та ефективно засвоювати інформацію. Теорії розвитку, такі як Жан Піаже та Лев Виготський, підкреслюють важливість позитивної взаємодії з навколишнім середовищем та рольових ігор для підтримки інтелектуального розвитку. Емоційний та соціальний контекст також відіграє важливу роль і сприяє розвитку незалежного мислення та впевненості в собі. Таким чином, теоретичні основи інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку свідчать про необхідність системного підходу, який включає як емоційні, так і когнітивні аспекти навчання, забезпечуючи таким чином гармонійний розвиток дитини.

2. Дослідження показало, що рівень формування логічних операцій у дітей дошкільного віку старшого віку багато в чому залежить від особливостей освітнього середовища, методів навчання та індивідуальних особливостей розвитку. Логічні операції, такі як аналіз, порівняння, класифікація та узагальнення, можуть бути використані для

взаємодії з дітьми, які мають доступ до ігор та завдань, що стимулюють мислення, та з дорослими, які сприяють незалежному мисленню та прийняттю рішень.

Дослідження також показало відмінності в рівні формування логічних операцій у дітей в залежності від темп декомунізації і впливу соціальних факторів. Це підкреслює важливість індивідуальних підходів і створює умови для розвитку логічного мислення у кожної дитини з урахуванням його власних потреб і здібностей.

3. Тож логічні ігри та завдання відіграють важливу роль у розвитку інтелектуального потенціалу дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню таких важливих пізнавальних процесів, як увага, пам'ять, мислення та уява. Логічні ігри, які вимагають аналізувати, порівнювати, класифікувати та знаходити рішення, допомагають закласти основи для розвитку аналітичного мислення та навичок вирішення проблем.

Завдяки ігровому формату такі заняття сприяють позитивному пізнанню, формують здатність мислити послідовно і структурно, підтримують розвиток мовлення та комунікативних навичок. Використання логічних ігор допомагає дітям навчитися критично мислити, розвивати навички планування, прогнозування та прийняття рішень.

Це також сприяє соціалізації дітей і розвиває їхню здатність співпрацювати, ділитися ідеями та допомагати один одному. Загалом, логічні ігри та завдання є потужним інструментом для підготовки дітей до подальшого навчання в школі та розкриття їхнього потенціалу в різних сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблова В. С. Мислення та філософія. 1999. 342 с
2. Артемова Л. В. Колір, форма, величина, число. Київ: Томіріс, 1997. 120 с.
3. Барташников А. А., Барташникова И. А. Учись играя: тренировка интеллекта. Харьков, 1997. 412 с.
4. Брежнєва О.Г. Математичний розвиток дошкільників: теорія і технологія: монографія. Мелітополь: Видатний будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 481 с.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с
6. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байер, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш та ін. Київ, 2021. 37 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
7. Баглаєва Н. Обчислювальна діяльність дошкільнят. Палітра педагога. 2000. № 3. С. 10-13.
8. Бєленька Г. В. Розвиток дитини-дошкільника : сучасні підходи та освітні технології : монографія Київ : Вид-во НПУ ім. М. П.
9. Впевнений старт : освітня програма для дітей старшого дошкільного віку / [Н. В.Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю.Хартман, А. С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. К. : Українська академія дитинства, 2017.с. 85
10. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, Київ : Либідь, 1997. 400 с
11. Гарник І. Досвід організації дошкільного освітнього середовища. 2023. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10799>
12. Гриб'юк О. О., Заїка Н. В. Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку: психофізіологічні особливості розвитку в умовах

дослідницького навчання. 2022. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-245-6-4>.

13. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник, Київ : Либідь, 1997. 400 с.

14. Грама Н. Г., Грама Г. П., Татарінова С. О. Математичний розвиток особистості дитини дошкільного віку в сучасному баченні навчальних програм. 22.06.2011. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/6_2011/18.pdf

15. Дичківська І. Розвивати інтелектуальну обдарованість. Технології раннього навчання Глена Домана. Палітра педагога. 2023. С. 11-30. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8352>

16. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2014. 352 с.

17. Дичківська І. Розвивати інтелектуальну обдарованість. Технології раннього навчання Глена Домана. Палітра педагога. Київ : Світич, 2004. № 2. С. 7–10.

18. Дорошенко З. П. Зошит «Математична веселка»: навчання дітей середнього дошкільного віку математики. Запоріжжя: ЛПІС, 2009. 28 с.

19. Дитина : [програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт.. кол. : В.Г. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко та ін. Київ : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2016. 304 с.

20. Зайцева Л.І. Формування математичної компетентності дітей молодшого дошкільного віку. Орієнтовні конспекти занять та практичні ситуації для дітей віком 3–4 років : метод. посібник. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2010. 178 с.

21. Інтелектуальний розвиток дорослих у віртуальному освітньому просторі: монографія / М. Л. Смульсон, Ю. М. Лотоцька, М.

М. Назар, П. П. Дітюк, І. Г. Коваленко-Кобилянська [та ін.]; за ред. М. Л. Смульсон. К. : Педагогічна думка, 2015. 221 с.

22. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с

23. Коваль І. В., Пантюк Т.І. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія» 35 с. URL:<https://doi.org/10.31470/2415-3729-2023-18-10-26>

24. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. К.:609 с.

25. Карабаєва І. І., Яценко Т. В., Пасічник А. В. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с

26. Коваль І. В., Пантюк Т.І. Зміст та принципи інтелектуального розвитку дитини в системі китайського дошкілля. 2023. URL: <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2023-18-10-26>

27. Лаврентьєва Г., Титаренко Т. Практична психологія для вихователя. Київ : ВПОЛ, 2011. Вип. І. 40 с.

28. Любченко І. Розвиток логічного мислення у старших дошкільників як запорука успішного навчання і виховання. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2014. Ч. 3. С. 209–214.

29. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: Навчальний посібник. – Київ: МАУП, 2000. 155 с.

30. Недопитанська С.М Гра - джерело розвитку системного та логічного мислення у дітей дошкільного віку. 2011. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9018/1/Nedopytanska.%202011.pdf>

31. Підлипняк І. Ю., Дука Т. М. Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. 2020. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.73-2.09>
32. Підлипняк І. Ю. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку: особливості освітньо-виховного процесу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Педагогіка. Соціальна робота”. 2017. Вип. 2(41). С. 194–198.
33. Проскура Є. Розвиток пізнавальних здібностей дошкільника. Київ : Радянська школа, 2010. 323 с.
34. Позднякова В.В. «Розвиток логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Пізнавально-ігрові комплекси. Харків: Вид. група «Основа», 2011.
35. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. К.: Академвидав, 2004. 456 с.
36. Підлипняк І.Ю.; Дука Т.М Інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. 2020. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/32520>
37. Піаже Ж. Генезис елементарних математичних структур класифікації та серіації .
38. Рудік О.А., Березюк А.В. Інноваційні технології в ДЗН. Київ : Основа, 2017. 240 с.
39. Савченко Л. Л. Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку як складник розумового розвитку. 2019. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.51>
40. Тофтул М. Г. Логіка: посібник для студентів вузів. К.: Академія, 1999. 336 с
41. Тихомирова Л.Ф., Басов А.В. Розвиток логічного мислення дітей. Ярославль: ТОО «Академія розвитку В», 1996. 240 с.
42. Цюпак І.М., Денисенко О.А. Форми та засоби логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Modern science: problems

and innovations: The 9 th International scientific and practical conference, Stockholm, Sweden, 15-17 November 2020. Stockholm: SSPG Publish, 2020. S. 216-222.

ДОДАТКИ

Додаток А

Поради батькам щодо розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку

Сім'я відіграє важливу роль у розвитку особистості кожної людини. Саме від того, як здійснюється батьківське виховання, залежить, наскільки повно дитина реалізує свій потенціал. Перш за все, необхідно створити максимально комфортні умови для перебування дитини вдома, налагодити стосунки, засновані на довірі, поважати і не ігнорувати потреби дитини, завжди відповідати на запитання. Відповідаючи на запитання, краще наводити прості приклади.

Важливо визнавати досягнення дитини в розумовому розвитку і хвалити навіть за маленькі успіхи. Уникайте негативних оцінок і не підкреслюйте слабкі сторони в порівнянні з іншими дітьми. Особливо перед іншими. Слід надавати наступну підтримку підтримуйте дитину в усіх її починаннях і розвивайте її впевненість у собі. Таким чином діти дошкільного віку можуть досягти більшого успіху в навчанні. Важливо пам'ятати, що важливу роль у формуванні самооцінки дитини відіграє виховання в сім'ї.

Не варто забувати, що саме сімейне виховання має значний вплив на розвиток самооцінки дитини. Ми рекомендуємо батькам заохочувати своїх дітей робити спостереження, пізнавати навколишній світ, висловлювати власні судження, робити власні висновки, оцінювати окремі події та робити припущення. Іншими словами, дітей потрібно вчити міркувати і встановлювати логічні зв'язки. Наприклад, ви можете написати речення і попросити дитину продовжити його: «На вулиці холодно, тому що «Ось чому», «Якщо, то машина не може завестися» і «Якби світлофор був увімкнений:!».

Дуже важливо грати з дітьми в розвиваючі логіко-математичні ігри, щоб допомогти їм розв'язувати математичні задачі на додавання та

віднімання. Рекомендуємо виконати наступні кроки: ознайомитися із завданням, перевірити правильність виконання завдання (за потреби допомоги) та перевірити правильність отриманих результатів. Ви можете працювати з одним із наведених нижче матеріалів.

Спеціальні лічильні палички або замінити їх іншими предметами, наприклад, яблуками чи цукерками, така ігрова діяльність викличе у дошкільнят позитивні емоції та інтерес до навчання. Гра в настільні ігри, шахи, шашки тощо з дітьми старшого дошкільного віку розвиває логічне мислення. Також розвиває такі якості, як терпіння, посидючість та уважність і позитивно впливає на розвиток аналітичних здібностей.

Ефективними способами розвитку творчих здібностей є практика, моделювання, малювання, архітектура та конструювання. Важливо збільшувати словниковий запас дитини та розвивати грамотне і зв'язне мовлення. Читання - хороший спосіб досягти цього. Читання творів вголос, розгадування загадок, обговорення прихованих значень прислів'їв та ідіом. Оскільки дошкільнята мають багату уяву, їх можна заохочувати до написання оповідань і казок про геометричні фігури, цифри, життя тварин тощо. Для розвитку моторики підтримується за допомогою конструкторів Lego, використання пластичних матеріалів та сортування різних предметів за кольором, формою та розміром.

До них відносяться кульки, гудзики, намистинки та квасоля. Всі ці види діяльності слід проводити в ігровій формі. Наприклад, гру можна почати зі слів на кшталт: «Ось біла миска з квасолею і горохом. Розділіть квасолю між куркою та півнем. Однак пам'ятайте, що курка любить горох і їсть з червоної миски, а півень любить горох і клює з синьої миски. Дітям завжди цікаво складати разом з батьками будівельні матеріали, пазли чи мозаїку, грати в доміно. Щоб урізноманітнити свої ігрові матеріали, вони можуть створити власну гру-головоломку, яка називається танграм.

Ви можете створити власну гру-головоломку, яка називається танграм. Знайдіть потрібні приклади в Інтернеті, роздрукуйте зображення

танграму, розріжте фігури по заданих лініях і ви отримаєте логічну гру. Ще одна гра. Ще один тип розвиваючої гри, яку можна легко зробити вдома - це гра «складання фігур зі шматочків». Для цього потрібно скласти геометричні фігури (наприклад, квадрати, трикутники, прямокутники, кола,) трапеції тощо), а потім розрізати їх на частини. По можливості всі фігури мають бути різного кольору. Завдання дитини - зібрати зі шматочків цілу геометричну фігуру. Спочатку вони додають одне число, потім два, потім три, а потім складають їх разом. Діти люблять рольові ігри на кшталт «У магазині», Для дітей дошкільного віку бажано виділити окремий простір для таких ігор, як «В аптеці», «В лікарні» тощо. Вони також можуть розвивати логічне мислення, виконуючи різні домашні справи.

Логічне мислення можна розвивати і під час виконання домашніх справ. Наприклад, під час посадки квітів можна дати завдання підібрати для кожної рослини горщик відповідного розміру і запитати, чому вони вибрали саме цей горщик. Попросіть учнів допомогти розділити інгредієнти на дві групи: борщ і компот. Також можна попросити їх описати наявні овочі та фрукти (колір, форма, розмір, смак).

У місті слід звернути увагу на номери на будинках, машинах і вивісках, розмір будинків і дерев. Щоб розвинути почуття просторового орієнтування, можна, наприклад, запитати дитину, яке дерево знаходиться найближче до ялинки. Усередині.

Для розвитку вміння розрізняти якісні та кількісні відношення дошкільнятам можна запропонувати знайти найнижчі та найвищі ялинки. Загалом, варіантів багато. Варіантів багато, але все залежить від власної фантазії батьків.